

Vilken roll spelar kulturen?

En retorisk studie av debatten efter mordet på

Fadime

Lisa Nordenhem

25 maj 2005

Innehåll

1	Inledning	5
2	Frågeställning och syfte	5
3	Teori och forskningsläge	6
3.1	Definitioner av begreppen kultur och hedersmord	6
3.2	Media och rasism	7
3.2.1	Postkoloniala influenser	7
3.2.2	Kulturrasism	8
3.2.3	Rasistiska argument	9
4	Materialbeskrivning	10
5	Metod	12
5.1	Retorik och retorikanalys	12
5.2	För- och nackdelar med retorikanalys	13
5.3	Modell för retorikanalys av Fadimedebatten	14
6	Analys	16
6.1	Gemensam kontext - genre och retorisk situation	16
6.2	<i>Gettot föder villfarelse</i> - skriven av Dilsa Demirbag-Sten i Svenska Dagbladet 020125	16
6.2.1	Kontext	16
6.2.2	Argumentationsanalys	17
6.2.3	Stil	19
6.3	<i>Kvinnovåld är maktmissbruk</i> - skriven av Liza Marklund i Afton- bladet 020125	19
6.3.1	Kontext	19
6.3.2	Argumentationsanalys	20
6.3.3	Stil	22
6.4	<i>Den stora skräcken för skillnader</i> - skriven av Mikael Kurkiala i Dagens Nyheter 020306	22
6.4.1	Kontext	22
6.4.2	Argumentationsanalys	23

6.4.3	Stil	24
6.5	<i>Fadime mördades för att hon var kvinna. Lättvindiga förklaringar gynnar rasisterna och det svenska manssamhället</i> - skriven av Kurdo Baksi i Dagens Nyheter 020314	25
6.5.1	Kontext	25
6.5.2	Argumentationsanalys	25
6.5.3	Stil	26
6.6	<i>Pojkarna behövs i feministisk kamp</i> - skriven av Amer Salih i Expressen, Göteborgstidningen och Kvällsposten 020126	27
6.6.1	Kontext	27
6.6.2	Argumentationsanalys	27
6.6.3	Stil	28
6.7	<i>Välj sida - nu!</i> - skriven av Tara Twana i Expressen, Göteborgstidningen och Kvällsposten 020128	29
6.7.1	Kontext	29
6.7.2	Argumentationsanalys	29
6.7.3	Stil	30
6.8	<i>Hedersmord har inget att göra med religion</i> - skriven av Jan Guilou i Aftonbladet 020123	30
6.8.1	Kontext	30
6.8.2	Argumentationsanalys	31
6.8.3	Stil	31
6.9	<i>Fadime offer för mäns förtryck</i> - skriven av Gudrun Schyman i Dagens Nyheter 020126	32
6.9.1	Kontext	32
6.9.2	Argumentationsanalys	32
6.9.3	Stil	33
7	Resultat och diskussion	33
7.1	Kulturens roll	33
7.2	Eventuell rasism	34
7.3	Retoriska medel	36
8	Slutsats	38

9 Förslag till fortsatt forskning	39
10 Källförteckning	40
10.1 Litteratur	40
10.2 Elektroniska källor	41
10.3 Debattartiklar	41
11 Bilaga med analyserade artiklar	42

1 Inledning

Den 21:a januari 2002 mördades tjugosexåriga Fadime Sahindal. Hon sköts till döds av sin egen far i en lägenhet i Uppsala. Under flera års tid hade hon levt med dödshot från olika familjemedlemmar som inte kunde tolerera att hon, som kurdisk kvinna, valde en svensk livsstil med en svensk pojkvän. Dessa hot hade Fadime talat ut om i media i hopp om att uppmärksamheten skulle skydda henne.

Mordet på Fadime sände en chockvåg genom det svenska samhället. Så kallade hedersmord hade visserligen skapat rubriker tidigare, men nu skedde det i Sverige och offret var dessutom ett välkänt ansikte i media.

Medias debatt efter mordet på Fadime Sahindal blev het och långvarig. Vad handlade den om egentligen? Det är detta jag vill undersöka i min D-uppsats. Fadimes öde berörde mig starkt och jag tror att debatten som följde avslöjar mycket om hur vi svenskar resonerar kring ett känsligt och svårt ämne.

2 Frågeställning och syfte

Min huvudfrågeställning är: vilken roll spelar den kurdiska kulturen i debatten efter hedersmordet på Fadime Sahindal? Syftet med uppsatsen är att få en inblick i vilken betydelse man, i svenska medier, anser att kulturen har för individens handlande. Jag vill titta på i vilken mån debattörerna använder eller inte använder kurdisk kultur som förklaring till hedersmordet på Fadime och med vilka retoriska grepp de olika åsikterna läggs fram. Jag vill även undersöka om det går att urskilja ett kvinnligt respektive manligt resonemang samt om debattörer med snarlik etnisk bakgrund resonerar likartat.

Att se till kulturens roll i Fadimedebatten är relevant i sammanhanget. Många diskussioner fördes huruvida hedersmord är kulturellt betingat eller inte. I antologin *Debatten om hedersmord - feminism eller rasism*¹ hävdar flera olika skribenter, utan några egentliga belegg för det, att debatten om Fadime präglades av kulturrasistiska och etnocentriska föreställningar. Stämmer detta och hur konstrueras i så fall dessa argument?

¹Ahmedi, Idris, red. *Debatten om hedersmord - feminism eller rasism*. Stockholm: Svartvitts förlag, 2004.

3 Teori och forskningsläge

3.1 Definitioner av begreppen kultur och hedersmord

Kultur och hedersmord är två komplicerade begrepp som förekommer i Fadime-debatten och förtjänar en närmare förklaring.

Kultur kan definieras som ett sammanflätat system av inlärd beteendemönster enligt vilka människor i ett samhälle lever och verkar.² Den syftar alltså till olika folkgruppers totala levnadssätt där seder och bruk, språk, konst, värderingar etcetera ingår. Kultur är inlärd och överförs från en generation till en annan.

Hedersmord kan spåras tillbaka ända till 1500-talet. Det förekommer inom enstaka grupper inom alla möjliga olika religioner.³ I Bonniers svenska ordbok definieras hedersmord som ett mord på en familjemedlem som påstås ha fläckt familjens heder.⁴

Både mannens och kvinnans heder är knutna till kvinnans sexualitet. Så länge kvinnan uppför sig i enlighet med omgivningens oskrivna regler för sexualiteten har hon och hennes familj rätten att bli behandlad med särskild värdighet och respekt. Men om hon inte gör det förlorar hela släkten hedern och i nödfall blir lösningen mord. När kvinnan väl är borta anses familjehedern vara återupprättad.⁵

Forskning kring kulturens betydelse i samband med hedersmord har bedrivits av Unni Wikan, norsk professor i socialantropologi. I boken *En fråga om heder* från 2003 tar hon upp mordet på Fadime och genom observationer av den efterföljande rättegången försöker författaren förstå faderns handlande. Wikan beskriver inte Fadimes far som en ond människa utan ger en nyanserad bild av en man som upplevde en så stark skam över sin dotters livsval att han kände sig tvingad att döda henne.

²Rabe, Monica. *Svensk syn på världen - med kulturell insikt*. Göteborg: Tre böcker förlag, 2000, 13.

³Wikan, Unni. *En fråga om heder*. Översättare Cajsa Mitchell. Stockholm: Ordfront förlag, 2003, 80.

⁴Malmström, Sten, Iréne Györki och Peter A. Sjögren. *Bonniers svenska ordbok*. Stockholm: Bonniers förlag, 2002, 220.

⁵Wikan, 57, 65-66.

3.2 Media och rasism

3.2.1 Postkoloniala influenser

Debatten efter mordet på Fadime fördes i svenska medier och kom att behandla ämnet rasism. Innan min analys av debatten börjar är det därför på sin plats att titta närmare på den forskning som finns om eventuell rasism i våra medier.

Media spelar en viktig roll i dagens Sverige, inte minst för opinionsbildningen. När olika faktorer, exempelvis kulturen, definieras som problem i det offentliga samtalet påverkar detta människors tänkande. Enligt medieforskaren Ylva Brune kan journalistikens problembeskrivningar rentav bli självuppfyllande profetior. Följaktligen har sannolikt de problemförklaringar som fördes fram i Fadimedebatten fått betydelse för svenskarnas syn på hedersmord.

Brune har särskilt studerat medias bild av invandrare. Hon anser att journalistiken skapar en slags mörk magi kring invandrare som bygger på känslorstrukturer från kolonialtiden.⁶ Centralt för så kallade postkoloniala teorier är ett "Vi och Dom" -tänkande. Här blir vår egen identitet synlig först när den avgränsas i förhållande till något annat som är skilt från oss. Vi tillmäter De Andra egenskaper och förmågor som inger oss olust och rädsla. Detta gör att vi själva känner oss överlägsna, men det är en upplevelse som grundas i att olikheten mellan oss och dem ses inom våra referensramar. Vi ser att de saknar något som vi har, men uppfattar inte komplexiteten i det som de istället har och är.⁷

Medias skildring av icke-europeiska mäns våld mot kvinnor under 1990-talet och framåt är ett exempel som tydligt visar postkoloniala influenser. Så fort gärningsmännen har bakgrund i muslimska länder framhävs en patriarkal kvinnosyn, tvång och hänsynslöshet samt att kultur och religion styr männens handlingar och känslor. De svenskar som begår liknande brott beskrivs som individuella undantag för olyckliga omständigheter.⁸

Bilden av den muslimske mannen eller mannen från Mellanöstern har utvecklats till en stereotyp. Sådana har alltid två sidor - bilden av "den Andra" och en egen imaginär självbild. I det här fallet kontrasteras den förtryckande muslimske

⁶Brune, Ylva, red. *Mörk magi i vita medier*. Stockholm: Carlssons förlag, 1998, 11.

⁷Ibid., 30-31.

⁸Brune, Ylva. *Stereotyper i förvandling - svensk nyhetsjournalistik om invandrare och flyktingar*. Stockholm: Norstedts tryckeri, 2000, 34.

mannen mot en underförstådd representation av den svenske, moderne, sekulariserade och jämställde mannen. På liknande sätt karakteriseras de muslimska kvinnorna som offer genom bristen på jämställdhet och frihet, två värden som underförstått är självklarheter i de svenska kvinnornas vardag.⁹

3.2.2 Kulturrasism

Rasism, som bygger på att mänskligheten kan delas in i raser med olika värde, har präglat västerländska världsbilder i många århundraden. Numera framställs rasism som ett isolerat fenomen associerat till högerextremister, nazister och andra kriminella och vilseledda grupper. Detta är missvisande, enligt författaren Paulina de los Reyes.¹⁰ Genom att göra rasismen till en skild företeelse från en förlegad ideologi kommer den ytterst sällan att relateras till vardagslivets diskriminering som utövas, ofta omedvetet, av "vanliga" människor. Följden blir att rasismen ses som icke-fråga i den svenska integrationsdebatten och därmed uppstår stora hinder för att kunna motverka den.

Eftersom ordet rasism känns för starkt, slutgiltigt och skrämmande har istället kulturellt avstånd blivit en metafor för att markera graden av främlingskap mellan människor, en metafor som används både i medierna och samhället i stort. Föreställningen om kulturell olikhet har på senare år kommit att bli en förklaring till ojämlikheten mellan länder och en grund för att hävda behovet av åtskillnadspolitik. Detta är också en form av rasism. Forskarna kallar den för kulturrasism eller rasismen utan raser.¹¹

I sitt bidrag till antologin *Mörk magi i vita medier* tar Birgitta Löwander upp fenomenet kulturrasism.¹² Hon anser att dagens rasister propagerar för att kulturen är det viktigaste i samhället och att en kulturellt homogen nation därmed är detsamma som en idealisk nation. På det sättet behöver de inte uttrycka sig nedsättande om andra kulturer utan det räcker med att tala om invandrades närvaro som ett hot mot den egna kulturen. Denna hotbild, menar Löwander, är svenska medier bra på att förmedla, till exempel genom att nämna

⁹Brune, *Stereotyper i förvandling*, 35.

¹⁰De los Reyes, Paulina, Irene Molina och Diana Mulinari, red. *Maktens (o)lika förklädnader - kön, klass och etnicitet i det postkoloniala Sverige*. Stockholm: Bokförlaget Atlas, 2002, 296.

¹¹Ibid., 314.

¹²Brune, *Mörk magi i vita medier*, 87.

invandrare i nästan uteslutande kriminella sammanhang.

3.2.3 Rasistiska argument

Hur känner man igen rasistiska argument? Den frågan ställer sig Anna-Lena Lodenius och Mats Wingborg i boken *Svenskarna först?*.¹³ Författarna har studerat insändare om den svenska invandringspolitiken i olika tidningar mellan 1985 och 1998. De fann att en del av argumenten är uttalat rasistiska, medan andra döljer sin rasism i påstådda "fakta" och luddiga uttalanden om en "dålig flyktingpolitik". Men i praktiken skiljer sig argumenten inte särskilt mycket åt. Många av dem återkommer i insändarna, vilket har gjort det möjligt för Lodenius och Wingborg att kategorisera ett antal standard-argument. Författarna poängterar dock att gränsen mellan rasism och icke-rasism är vag. Här följer några av de vanligaste argumenten som identifierats på insändarsidorna¹⁴:

- *Välfärdsargumenten*: innehåller ofta överdrifter av invandringens kostnader. Man anser att invandrarna hotar den svenska välfärden och att de skapar arbetslöshet.
- *Ohederlighetsargumenten*: går ut på att invandrare är mer ohederliga än folk i allmänhet. De begår oftare brott, luras och sköter sig inte.
- *Inte-riktiga-flyktingar-argumenten*: propagerar för att asylsökande som fått uppehållstillstånd i Sverige saknar flyktingskäl.
- *Mixofobiargumenten*: här är tanken att olika etniska grupper inte bör blandas. Blandningar leder ofrånkomligen till konflikter på grund av olika religioner, kulturell bakgrund etcetera. Invandringen utgör ett hot mot den svenska kulturen och bör därför stoppas.
- *Vi-är-inte-rasister-argumenten*: syftar till att man kan vara motståndare mot invandringen utan att vara rasist samt att den nuvarande "generösa" flyktingpolitiken skapar rasism.

¹³Lodenius, Anna-Lena och Mats Wingborg. *Svenskarna först? Handbok mot rasism och främlingsfientlighet*. Finland: Tryck Wsoy-bokdivisionen, 1999.

¹⁴Ibid., 18-35.

- *De-vill-ta-över-argumenten*: framställer invandringen som en form av invasion. Invandrarna föder så många barn för att de vill bli den dominerande folkgruppen och svenskarna är snart i minoritet i sitt eget land.
- *Sverige-behöver-inte-vara-något-världssamvete-argumenten*: går ut på att det inte finns någon anledning att Sverige ska vara moraliskt föredömligt och ta emot invandrare om andra länder inte är lika föredömliga.

När det gäller att söka orsaker till den segregering som finns i dagens Sverige menar Oscar Pripp, forskningschef vid Mångkulturellt Centrum, att den så kallade minoritetsmodellen dominerar.¹⁵ Den innebär att man enbart letar förklaringar till misslyckad integration hos minoriteterna själva. Majoriteten däremot får stå för goda krafter som vill inkludera och stödja människor som hamnat i marginalerna. På det viset utesluts majoritetens medverkan till segregationen. De goda självbilderna gör att siffror över diskriminering tenderar att bemötas med reaktioner som *Handlar det verkligen bara om diskriminering eller kan det inte också handla om något annat, till exempel brist på humankapital hos invandrarna?* När fokus flyttas tillbaka på de drabbade riskerar man att hamna i rasistiska resonemang.¹⁶

I min analys av Fadimedebatten kommer jag att vara uppmärksam på argument som är exempel på minoritetsmodellen, som stämmer in på något av Lodenius och Wingborgs rasistiska argument eller som ger uttryck för postkolonialt tänkande och kulturrasism.

4 Materialbeskrivning

Under 2002 pågick debatten om Fadime Sahindals öde i praktiskt taget hela media-Sverige. En sökning med orden "mordet på Fadime" ger 170 träffar i arkivet Presstext och dessa är enbart med Dagens Nyheter som källa. Följaktligen blir avgränsningen av materialet viktig för att kunna göra en djupare studie av Fadimedebatten.

Först av allt bestämde jag mig för att utesluta radio och TV och koncentrera

¹⁵Pripp, Oscar. (2004). *"Det måste vara någonting annat."* Om vardagsrasism. [www document] <http://www.mkc.botkyrka.se/text/annat.htm>

¹⁶Ibid.

mig på det som tidningarna har skrivit om Fadime. Jag föreställer mig att det är lättare både att komma åt och att överblicka skriftligt material. Därefter valde jag att enbart analysera rena debattartiklar. Jag tror visserligen att det går att hitta intressanta ståndpunkter invävda även i nyhetsrapporteringen, men det är debatten jag vill följa. Förhoppningsvis kommer den bäst till uttryck på sin rätta plats: tidningarnas debattsidor.

Jag funderade på att välja debattartiklar från en och samma tidning, men så fort jag började sätta mig in i en tidnings artiklar upptäckte jag att debattörerna hela tiden refererade till vad andra debattörer på andra tidningar skrivit om. Efter mycket läsande kunde jag urskilja ett antal skribenter som citeras på många håll och verkar ha haft nyckelroller i Fadimedebatten. Ofta uttalar de sig i egenskap av en viktig befattning, till exempel politiker, och vissa av dem har skrivit fler än ett inlägg.

I mitt urval bland de mest uppmärksammade debattartiklarna såg jag till att få en jämn fördelning av män och kvinnor med svensk respektive kurdisk bakgrund. Eftersom jag bland annat vill titta på om genus och etnisk bakgrund ger likartade åsikter om hedersmord valde jag debattartiklar skrivna av två män med svensk bakgrund, två män med kurdisk bakgrund, två kvinnor med svensk bakgrund och två kvinnor med kurdisk bakgrund. Vad som räknas som svensk respektive kurdisk bakgrund framgår i presentationen av varje författare.

Mitt urval av debattörer gör inte anspråk på att vara statistiskt representativt för hela Fadimedebatten. Sannolikt skrev någon grupp flest inlägg i ämnet, till exempel kvinnor med svensk bakgrund. Men både män och kvinnor med olika etnisk bakgrund har uttalat sig och deras debattartiklar kommer att kunna säga något om olika sätt att se på kulturens roll i dagens mångkulturella Sverige.

De artiklar som jag har valt att analysera är ungefär lika långa och alla är publicerade mellan den 23:e januari och den 14:e mars 2002. Jag har låtit valet av debattör styra datumen och inte brytt mig om att koncentrera mig på exempelvis enbart de två första veckorna efter mordet. Det viktigaste är att debattartiklarna är skrivna någon gång under de första månaderna då debatten var som hetast.

På samma sätt har jag låtit valet av debattör styra valet av tidning. I mitt

material för uppsatsen finns både Sveriges två största morgontidningar och de två största kvällstidningarna representerade.

Följande debattörers artiklar kommer jag att analysera:

- Jan Guillou, Aftonbladet, 020123
- Mikael Kurkiala, DN, 020306
- Amer Salih, Expressen,GT, Kvällsposten, 020126
- Kurdo Baksi, DN, 020314
- Liza Marklund, Aftonbladet, 020125
- Gudrun Schyman, DN, 020126
- Dilsa Demirbag-Sten, Svenska Dagbladet, 020125
- Tara Twana, Expressen- GT- Kvällsposten, 020128

5 Metod

5.1 Retorik och retorikanalys

Jag vill göra en kvalitativ studie av debattartiklar efter mordet på Fadime genom retorikanalys. Eftersom jag har valt just debattartiklar handlar det om en journalistisk genre där skribenterna öppet går in för att påverka sin publik.¹⁷ Det gör texterna särskilt intressanta att analysera ur ett retoriskt perspektiv.

En definition av termen retorik är de sätt människor använder för att påverka varandras tänkande och beteende genom ett strategiskt bruk av symboler.¹⁸ Retoriken är en självklar del av vårt sätt att kommunicera och samtidigt en konst som kan läras ut och tränas. Den är även en vetenskap med teorier och metoder för förståelse och tolkning av budskap. Följaktligen kan retoriken användas både som teori och metod, vilket jag har tagit fasta på i den här uppsatsen.

Den förste kände teoretikern inom retoriken var Aristoteles. Han ansåg att det finns tre huvudsakliga medel för att övertyga: logos, det vill säga det som

¹⁷Lars J. Hultén. *Journalistikens villkor*. Andra utgåvan. Stockholm: Natur och Kultur 1996, 14.

¹⁸Karlberg, Maria och Brigitte Mral. *Heder och påverkan - att analysera modern retorik*. Stockholm: Natur och Kultur

tilltalar publikens förstånd och tänkande, pathos, det som påverkar och rör publikens känslor, och ethos, talarens karaktär och trovärdighet.¹⁹

Som kritisk analys handlar retoriken om att utveckla verktyg för att upptäcka språkliga finesser, strategier och manipulationer. Retorikanalysen frågar efter textens uppbyggnad, men också efter hur den fungerar i ett bestämt sammanhang inför en publik. Här är hela kommunikationsprocessen intressant precis som inom hermeneutiken, den klassiska tolkningsläran där textens delar förstås genom helheten och helheten förstås genom delarna.²⁰

5.2 För- och nackdelar med retorikanalys

Med retorikanalys som metod vill jag synliggöra vilka grundläggande medel som tas fram för att övertyga och på vilket sätt de används. Jag kommer även att besvara frågor som: är debattartiklarnas huvudteser lätta att urskilja och hur många av dessa går ut på att hedersmord är kulturellt betingat? Vilken samhällelig situation uppstår texterna i? Hur ser den tänkta publiken ut?

En fördel med retorikanalys är att det är en bred metod som kritiskt granskar en text på alla plan. Den ser till både manifest och latent innehåll och undersöker dessutom kontextuella sammanhang.²¹ Men metodens bredd kan också bli en nackdel. Jag tror att det är viktigt att man koncentrerar sig på aspekter som är centrala för det egna forskningsproblemet och inte utgår från att precis alla frågeställningar inom retorikanalysen är nödvändiga. Annars finns risken att man missar det som egentligen är viktigt i sammanhanget.

Något annat som bör noteras angående retorikanalysen är att den, liksom många andra tolkningsmetoder, till viss del är subjektiv. Tolkningsen bygger alltid på en förförståelse. Utifrån mina kunskaper och erfarenheter kanske jag uppfattar ett visst resonemang på annat sätt än vad mina läsare gör. Exempelvis är gränsen mellan vad som är ethos och logos många gånger hårt. Meningarna kan också lätt gå isär när det gäller att avgöra vilka typer av stilfigurer som finns med i en text.

Till min frågeställning om kulturens roll i Fadimedebatten skulle även diskut-

¹⁹Ekström, Mats och Larsåke Larsson red. *Metoder i kommunikationsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur, 2000, 154.

²⁰Karlberg och Mral, 12.

²¹Ibid., 13.

sanalys ha fungerat som metod. Den strävar bland annat efter att finna bakomliggande ideologier som styr hur en text utformas.²² Om jag velat studera rena nyhetsartiklar om mordet på Fadime hade jag troligtvis valt diskursanalys för att få grepp om nyheternas strukturella karaktär. Men eftersom jag istället vill titta på debattartiklar känns retorikanalysen mer aktuell. Med hjälp av den kan jag få fram vilka retoriska medel skribenterna använder för att påverka läsarna.

5.3 Modell för retorikanalys av Fadimedebatten

Jag har valt att utgå från den modell av retorikanalys som Maria Karlberg och Brigitte Mral tar upp i boken *Heder och Påverkan*.²³ Modellen bygger på Aristoteles klassiska retorik och presenteras i fem olika steg.

Steg ett är **Kontexten**. Här besvaras frågor om vilken *genre* texten tillhör, vilken *publik* den riktar sig till och vem författaren är och vilket förhållande till ämnet han eller hon har. Den *retoriska situationen*, det vill säga det historiska, politiska och sociala sammanhanget under textens uppkomst, analyseras liksom även de retoriska problemen. Sådana problem syftar på de invändningar mot budskapet som författaren är medveten om och försöker bemöta med språkliga medel.

Steg två är **Disposition**. Här tittar man på textens uppbyggnad, bland annat inledning, bakgrund och avslutning. I min analys kommer jag att hoppa över steg två. Samtliga debattartiklar tar upp liknande bakgrundsfakta och om någon artikels inledning eller avslutning är särskilt intressant så kan detta diskuteras i analysen av argumenten.

Steg tre kallas **Grundläggande medel för att övertyga**. Här kommer *ethos*, *logos* och *pathos* in i bilden. På vilket sätt försöker författaren övertyga med hjälp av sin personlighet och trovärdighet (*ethos*), med hjälp av fakta och förnuft (*logos*) och med hjälp av känslor (*pathos*)? Eftersom de tre grundläggande medlen för att övertyga även tas upp i steg fyra, har jag valt att slå ihop steg tre och fyra under rubriken Argumentationsanalys för att undvika upprepning i min retorikanalys av Fadimedebatten.

Steg fyra är **Argumentationsanalys** som studerar argumentationsstruk-

²²Ekström och Larsson, 203.

²³Karlberg och Mral, 19-56.

turen. Har texten en tydlig *tes* och stöds denna i så fall av argumenten? Vilka är huvudargumenten, är de hållbara och relevanta? Dominerar ethos, logos eller pathos? Från vilka områden i samhället (*topoi*) hämtas argumenten?

Det sista steget, nummer fem i Karlbergs och Mrals retorikanalys, kallas **Stil**. Här undersöks *stilnivån* och vilka *stilfigurer* som är karaktäristiska för texten. Understryker eller motarbetar valet av en viss stil, exempelvis högtravande språk, budskapet? Vilken funktion fyller stilfigurerna?

Enligt Karlberg och Mral är stilfigurer estetik med retoriskt syfte. De delas in i två kategorier: *troper* och *ornament*. Troper säger något annat eller mer än vad de faktiska orden anger, till exempel metaforer (bildliga uttryck). Som ornament behåller orden sin bokstavliga mening, men de används i olika typer av mönster, strukturer och scheman som ger texten variation och rytm, exempelvis alliteration (bokstavsrim).

I steg fem analyseras även framförandet av en text. Men eftersom det syftar till en talsituation, där talarens röst och kroppsspråk är i centrum, har jag valt bort denna del i en retorikanalys av debattartiklar.

Under rubriken Stil vill jag istället lägga till en annan aspekt att undersöka. Det är ett kvantitativt inslag som går ut på att räkna orden kultur och hedersmord. De skribenter som använder ordet kultur många gånger i sina artiklar anser förmodligen att kulturen spelar en viktig roll. Ordet hedersmord är intressant att titta på eftersom det uppstod en egen debatt kring huruvida man verkligen kan sammankoppla det positivt laddade ordet heder med mord.

Här följer en lättöverskådlig sammanfattning av den modell av retorikanalys som jag kommer att applicera på Fadimedebatten:

1. **Kontexten - genre, retorisk situation, retoriska problem, publik och författare.**
2. **Argumentationsanalys - framför allt ethos, logos och pathos.**
3. **Stil - stilnivå, stilfigurer och förekomsten av orden kultur och hedersmord.**

6 Analys

6.1 Gemensam kontext - genre och retorisk situation

Samtliga åtta artiklar är debattartiklar som tillhör de politiska talens genre.²⁴

Innehållet i dem påverkas givetvis av den retoriska situation som de uppkommer i. De flesta av artiklarna publiceras redan ett par dagar efter mordet på Fadime och resten av dem under de två första månaderna efteråt. Mordet finns färskt i minnet och människor är både skakade och upprörda.

Två händelser som ligger nära tillbaks i tiden kan ha betydelse för vilka åsikter som tas upp i debatten. Den första är hedersmordet i Irak på den svenska medborgaren Pela Atroshi som fick stor uppmärksamhet i Sverige 1999. Den andra händelsen är attacken mot World Trade Center 2001. Båda tragedierna omfattar män från Mellanöstern och ger inte precis någon positiv bild av dem.

Samtidigt bör man vara medveten om påverkan från det rådande samhällsklimatet där det finns en rädsla för att stämplas som rasist (se kapitel 3.2.2). Skribenterna vet att de löper risk att avfärdas helt i debatten om deras resonemang skulle uppfattas som rasistiska.

En annan viktig del av den retoriska situationen är det faktum att Fadime redan innan sin död var ett känt ansikte för det svenska folket. Hon hade självmant sökt upp media och berättat om dödshoten från sin familj. Bland annat medverkade hon i en tv-dokumentär och två månader före mordet talade hon i riksdagen på temat integration.

Att många kände till Fadime och hennes historia gjorde troligtvis debatten extra angelägen.

6.2 *Gettot föder villfarelse* - skriven av Dilsa Demirbag-Sten i Svenska Dagbladet 020125

6.2.1 Kontext

Dilsa Demirbag-Sten föddes i Kurdistan och kom till Sverige när hon var sju år gammal. Hon är statsvetare, författare och en flitig debattör i olika tidningar.

En snabb titt på de debattartiklar och krönikor som Demirbag-Sten har

²⁴Karlberg och Mral, 22.

skrivit under senare år visar att hon är väl insatt i invandrarfrågor. Det är nästan uteslutande sådana ämnen hon tar upp. Hon tycks ha ett stort kunnande och många självupplevda erfarenheter inom området. Det är möjligt att Demirbag-Sten känner sig berörd på ett personligt plan av mordet på Fadime. Att det är en engagerad artikelförfattare som brinner för invandrarkvinnors sak går inte att ta miste på.

Artikeln är publicerad i Svenska Dagbladet, en av Sveriges största morgontidningar. Tidningen har en stor och blandad publik, men det känns som att Demirbag-Sten riktar sin artikel till en särskild målgrupp: politikerna. Hon kritiserar integrationspolitiken och uppmanar myndigheter till att ta bättre hand om nya svenskar. Dessutom beskriver hon utförligt invandarmännens svåra situation på ett sätt som antyder att hon själv, och andra invandrare med henne, vet allt om detta, medan svenska myndigheter inte har en aning om hur det fungerar i så kallade getton. Därför vill Demirbag-Sten att just politiker och högt uppsatta tjänstemän ska lyssna extra noga på det hon har att säga.

Vad gäller retoriska problem förekommer ett par stycken som artikelförfattaren bemöter redan i inledningen. Hon argumenterar emot förslag om att vissa seder och traditioner för olika invandrargrupper bör förbjudas. Hon försöker få läsaren att förstå att sådana förbud inte automatiskt kommer att göra invandrarna integrerade i det svenska samhället utan att de istället måste umgås mer med svenskar. Eventuella invändningar om att det är lätt att förespråka umgänge men att det inte fungerar i praktiken bemöter författaren direkt efteråt genom att ge konkreta förslag på hur invandrare ska få bättre kontakt med svenskar.

6.2.2 Argumentationsanalys

Tesen är att misslyckad integrering skapar skeva verklighetsuppfattningar hos vissa invandarmän som i värsta fall kan få dem att begå mord.

Författaren argumenterar väl för sin tes. Hon menar att vanföreställningar om den svenska livsstilen frodas i segregerade områden. Där klamrar man sig istället fast vid den egna kulturen till varje pris, även om det innebär att en dotter måste dödas för att hon blivit försvenskad.

Logos är det grundläggande medel för att övertyga som används mest i ar-

tikeln. Det logiska resonemanget blir särskilt tydligt när författaren argumenterar emot en tidigare artikel i Fadimedebatten som handlat om att förbjuda slöja, omskärelse och religiösa friskolor: *Fadime kom inte från något djupt religiöst hem. Hon har inte tvingats bära slöja eller undervisats i religiösa friskolor. Pappan som begått detta brott har inte åberopat någon religion, utan endast en egen uppfattning, en avart av den egna kulturen.* Genom att sakligt räkna upp fakta i det aktuella fallet bevisar hon att olika förbud för invandrare åtminstone inte skulle ha räddat Fadimes liv. Och läsaren kan själv sluta sig till att andra flickor i samma situation troligen inte heller skulle bli hjälpta av sådana förbud.

Pathos-argument förekommer i relativt stor utsträckning. Författaren vill väcka rädsla hos publiken redan i inledningen då hon berättar om de män som föraktar den svenska livsstilen, om missförstånden som pyr i gettona och om hur vissa av männen är beredda att döda. Men hon går från att beskriva männen som farliga till sorgliga figurer som man plötsligt känner medlidande för: *Männen leds in i ett skört tillstånd, där minsta ifrågasättande sätter livet i gungning och de blir beredda att gå mycket långt för att bevara egna traditioner och tänkesätt.*

Även känslan av hopp finns med i artikeln. Författaren skriver att vi kan förhindra att mord som det på Fadime begås igen. Det är främst politikerna som får förslag på vad de kan göra, men som läsare lämnar man ändå artikeln med en känsla av att det svenska samhället kan fixa det här, allt ordnar sig.

Ethos-argumenten är få. Demirbag-Sten tar inte hjälp av någon auktoritet eller statistik för att öka trovärdigheten utan lägger helt enkelt fram olika påståenden som sanning. Jag tror att hon anser att hennes kurdiska namn är tillräckligt för att läsarna inte ska ifrågasätta henne när hon talar om eländet i gettona. Eller när hon berättar om bortförlovade invandrarflickor med helt andra värderingar än de svenska och tillägger att: *Om sådant vet lärarstudenterna nästan ingenting.* En sådan kommentar tillsammans med många andra om *svenska myndigheters okunskap* stärker författarens eget ethos eftersom det underförstådda budskapet är att hon vet minsann för hon har som kurd insyn i invandrarproblematiken.

Trots att Demirbag-Sten använder sin kurdiska identitet för att öka trovärdigheten och trots att hon skuldbelägger det svenska samhället känns det ändå som att hennes svenska identitet är starkast. Hon är noga med att skriva

att det är *vanföreställningar* och *en orealistisk och absurd bild av Sverige* som vissa utländska män har. På slutet skapar hon en vi-känsla med svenskarna när hon direkt övergår från att tala om de isolerade och rotlösa invandarmännen till att säga *Vi kan motverka upprepning...* Att invandarmännen inte är inräknade i detta *vi* känns ganska självklart.

Topoi, det vill säga de områden i samhället varifrån de flesta argumenten hämtas, är vardagliga platser som skolan och bostadsområden.

6.2.3 Stil

Demirbag-Sten skriver på normalprosa eller så kallad mellanstil, vilket innebär ett enkelt, men korrekt och vårdat språk.²⁵ Några enstaka stilfigurer förekommer, till exempel retoriska frågor, upprepningar och metaforer som *I förorternas getton pyr rykten...* och *... familjerna slits sönder*.

På ett ställe i texten använder författaren uttrycket *blandat ihop äpplen och päron*. Det låter nästan komiskt och fungerar som ett stilbrott i en annars mycket allvarlig artikel. Uttrycket finns med då hon refererar till andra debattörers synpunkter och jag tror att det ligger en medveten tanke bakom. Syftet är att fånga läsarens uppmärksamhet med stilbrottet och sedan förlöjliga de andra debattörerna vars åsikter hon inte delar.

Ordet kultur förekommer fem gånger i artikeln medan ordet hedersmord inte finns med en enda gång.

6.3 *Kvinnovåld är maktmissbruk* - skriven av Liza Marklund i Aftonbladet 020125

6.3.1 Kontext

Liza Marklund kommer från Norrbotten, men bor numera i Stockholm. Hennes namn har blivit välkänt för svenskarna. Hon är journalist och författare som har skrivit många populära deckare. Hon har även skrivit verklighetsbaserade berättelser om kvinnovåld, bland annat två böcker om en kvinna som förföljs och misshandlas av en man från Mellanöstern.

Att Marklund ger sig in i debatten efter mordet på Fadime är inte förvånande

²⁵Karlberg och Mral, 45-46.

med tanke på hennes starka engagemang i kvinnovåldsfrågor. Förmodligen anser hon att hon sitter inne med kunskap i ämnet som hon vill dela med sig av.

Artikeln är publicerad i Aftonbladet och jag tror att den riktar sig till så många som möjligt i en bred och blandad publik. Kanske främst till männen eftersom hon vill få dem att förstå att de som brukar våld mot kvinnor gör det för att de känner sig maktlösa.

Marklund behandlar flera retoriska problem i sin artikel. Hon säger att hon riskerar att gynna rasismen genom att ta upp utländska mäns överrepresentation i statistiken över dödligt våld mot kvinnor, men argumenterar för att man måste våga diskutera detta öppet. På ett annat ställe skriver hon att segregering och utanförskap är två självklara faktorer till att Fadimes far handlade som han gjorde, men på samma gång poängterar hon att det är alldeles för enkelt att bara skylla på samhället och politikerna. Hon är alltså snabbt framme och bemöter eventuella invändningar, vilket gör att hon klarar av de retoriska problemen på ett skickligt sätt.

6.3.2 Argumentationsanalys

Det finns två något otydliga teser i artikeln. Den ena är att utländska män, boende i Sverige, känner sig maktlösa och den andra är att kvinnovåld är ett uttryck för maktmissbruk, inte religion eller traditioner.

Marklund har mycket att säga, men särskilt hållbara och relevanta argument för sina teser framför hon inte. Hennes argument för den första tesen känns lite väl invecklade och långsökta. Hon menar att personer som uppfattar sig som maktlösa vill skaffa mer makt och därför begår det ultimata maktövergreppet: mord. Eftersom invandrare är överrepresenterade i statistiken över dödligt våld mot kvinnor betyder det att de är en grupp som känner sig maktlösa.

Den andra tesen, att kvinnovåld är maktmissbruk och inte hör ihop med kultur, argumenterar författaren knappast alls för. Jag får uppfattningen av att hon anser detta vara så pass självklart att hon inte behöver göra annat än att konstatera att det är så.

Ethos dominerar i artikeln. Marklund verkar mån om att framställa sin egen person i god dager. Fraser som *Så vitt jag begriper* och *Om min definition av ondska är någorlunda relevant* visar på en ödmjuk framtoning. Dessutom visar

hon mod när hon tar upp de statistiska siffrorna över invandarmäns brottslighet trots att hon *känner till minst en tidning som inte velat publicera uppgiften, av rädsla för att gynna fördomar och främlingsfientlighet.*

Genom att nämna statistiken stärker hon även sin trovärdighet på grund av att hon hänvisar till Brottsförebyggande rådet, den auktoritet som tagit fram siffrorna och som har ett starkt ethos i sig.

Författaren är bra på att skapa samhörighet och *vi*-känsla. Detta är en annan metod för att väcka förtroende hos läsarna och därmed stärka sitt ethos.²⁶ Redan på ett tidigt stadium får hon med sig publiken då hon skriver: *Att medvetet ha ihjäl sitt eget barn, bara för att få sin egen vilja igenom, är bland det mest ofattbara och vedervärdiga vi kan tänka oss.* Säg den läsare som inte vill identifiera sig med det *vi*:et! Mot slutet av artikeln använder hon *vi*-känslan på ett mer tveksamt sätt. Hon har just pratat om invandrares utanförskap i samhället och de svårigheter som Fadimes pappa tampades med när hon frågar sig: *Och vad ska vi göra för att hindra andra knäppgökar från att fortsätta att förtrycka och förnedra sina döttrar?* Här uppfattar jag det som att benämningen *knäppgökar* inte bara syftar på mördare som Fadimes pappa utan även på invandrare i allmänhet eftersom deras situation togs upp i stycket innan. *Vi*:et tycks därmed ha ett osynligt svenskar skrivet efter sig, vilket gör det möjligt att läsa in rasistiska undertoner i artikeln.

Allt prat om ondska väcker läsarnas fruktan och är exempel på pathosargument i artikeln. Men Marklund väcker också hoppfulla känslor då hon föreslår vad var och en kan göra för att stoppa kvinnovåldet. För att beröra publiken ytterligare visar hon även sina egna känslor. Hennes vrede skiner igenom på flera ställen exempelvis i ordvalen *vedervärdiga* och *ynkryggar* samt i frasen *...med vreden efter mordet på Fadime fortfarande vrålande i ådrorna.*

Logos förekommer en del i Marklunds resonemang. Hon radar upp fakta som hon hoppas att läsaren själv ska dra en logisk slutsats av. Ett exempel är då hon ställer frågan om vems fel det är att mord som det på Fadime inträffar i vårt samhälle. Direkt efter berättar hon att Fadimes pappa från första skoldagen förbjöd dottern att tala med svenska barn och att han behövde tolk vid häktningsförhandlingarna trots 20 år i Sverige. *Vem är det egentligen som har*

²⁶Karlberg och Mral, 33.

segregerat vem? frågar hon sedan och överlåter till läsaren att själv svara på detta liksom på den tidigare frågan om vems felet är. Med ett logiskt resonemang blir svaret: Fadimes far. Här avslöjar de retoriska frågorna även Marklunds egen syn på segregationen. Hon väljer att söka orsakerna hos minoriteterna själva och använder därmed den så kallade minoritetsmodellen (se kapitel 3.2.3).

Argumenten i artikeln hämtas huvudsakligen från rättssalarna.

6.3.3 Stil

Stilnivån gränsar mellan normalprosa och lågstil, varav den senare kännetecknas av jargong, folkligt talspråk och kraftuttryck.²⁷ För det mesta är språket korrekt, men ibland används ord som *knäppgökar* istället för mördare, *karlar* istället för män och *ungar* istället för barn. Jag tror att Marklund vill försöka avdramatisera situationen genom att tala ett mer vardagligt språk och på det viset försöka nå ut till fler målgrupper.

Mängder av retoriska frågor förekommer. De är så pass många att artikeln snarare ger uttryck för förvirring än retorisk estetik. Andra stilfigurer som finns med är metaforer (*vrålande vrede*), litotes, det vill säga underdrift (*Vi kanske till och med skulle bli lite stolta över att vara svenskar*) och en sentens, allmän sanning, (*Ingen föds ond.*)

Varken ordet kultur eller hedersmord finns med i artikeln.

6.4 *Den stora skräcken för skillnader* - skriven av Mikael Kurkiala i Dagens Nyheter 020306

6.4.1 Kontext

Mikael Kurkiala har ett finskklingande efternamn. Han har även studerat vid universitetet i Åbo, så troligtvis har han en finsk bakgrund. Men i min analys räknas han ändå in bland de som har svensk bakgrund eftersom en annan nordisk etnicitet är mer snarlik den svenska etniciteten än vad den kurdiska är.

Kurkiala är känd inom akademiska kretsar. Han är filosofie doktor i kulturantropologi vid Uppsala och Lunds universitet. Redan 2002 skrev han en bok om hur mordet på Fadime skildrades i den svenska pressen och han håller

²⁷Karlberg och Mral, 46.

för närvarande på med ytterligare en inom ämnet. Att han valde att delta i Fadimedebatten beror sannolikt på en kombination av ett personligt och ett yrkesmässigt intresse i frågan.

Det känns som att Kurkiala riktar sig till två olika publikers med sin artikel. Den är publicerad i Dagens Nyheter som är en liberal, högt ansedd tidning med många akademiker som prenumeranter och det är dem han skriver för språkligt sett (se kapitel 6.4.3). Men han riktar sina argument främst mot de han kallar *vänsterdebattörer* och *de kurdiska manliga intellektuella*. Om det är de två sistnämnda kategorierna Kurkiala vill nå ut till hade det kanske varit bättre att vända sig till en vänsterorienterad tidning istället för Dagens Nyheter och låta bli att använda så många gammalmodiga och svåra ord för den händelse att de kurdiska intellektuella inte behärskar det svenska språket lika bra.

Kurkiala bemöter många retoriska problem i sin långa artikel. Han för en uttömmande diskussion kring rädslan för att framstå som rasistisk och argumenterar även emot ett flertal andra debattörer.

6.4.2 Argumentationsanalys

Kurkialas tes är att hedersmord har kulturspecifika förklaringar. Men efter flera genomläsningar av artikeln inser jag att han inte har några direkta argument för den tesen. Istället argumenterar han för att svenskarna väljer att blunda för kulturella skillnader i samhället och att detta förvärrar situationen för utsatta flickor med utländsk bakgrund. Alltså finns det ytterligare en tes.

Författaren använder sig mest av ethos-argument. Han tar upp uttalanden från andra, främst kurdiska kvinnor, som stämmer överens med hans egna åsikter. Dessutom använder han Fadime för att visa att han står på hennes sida. De debattörer som anser att hedersmord inte är kulturellt betingat *diskvalificerar den hotbild mot sitt liv som Fadime själv tecknade*, menar Kurkiala.

Någon uttrycklig information om författaren finns inte med i artikeln. Istället går det att sluta sig till att Kurkiala är högutbildad genom det svåra språk han använder. Jag tror att han medvetet skriver på det sättet i hopp om att stärka sitt ethos.

På ett ställe i texten finns ett särskilt tydligt logos-argument. Författaren definierar här vad en kulturell handling är genom att ställa en fråga vars ja-svar

innebär att den aktuella situationen bör räknas som en kulturell handling och nej-svar att det inte är det. Han får det att låta både enkelt och logiskt.

Pathos dyker upp först mot slutet då Kurkiala målar upp en skräckbild av det svenska samhället:

I många avseenden har vårt samhälle nedmonterats socialt och moraliskt. Klassklyftorna ökar, den politiskt oantastbara heliga treeningheten "skola, vård och omsorg" balanserar farligt nära gränsen till en total kollaps samtidigt som våra ekonomiska makthavare ogenerat skor sig på mindre bemedlades bekostnad. Förnedrande och stereotypa bilder av manlighet och kvinnlighet strömmar emot oss varje gång vi slår på tv-n och konsumismen har blivit botemedlet mot all vår extensiella ångest och permanenta identitetskris. Just därför är det viktigt att vi bevarar en analytisk klarsyn och kritiskt granskar de grundläggande värderingar som vårt samhälle vilar på.

Med tanke på att författaren tar upp allt detta i en debattartikel med tesen att hedersmord är kulturellt betingat känns det som att kurderna får skulden även för det svenska samhällets nedmontering. Det citerade stycket ovan skulle kunna sägas vara exempel på så kallade mixofobiargument (se kapitel 3.2.3). Ett sådant argument är att invandrarna hotar den svenska kulturen. Kurkiala skriver det inte rent ut, men åtminstone jag får uppfattningen av att det *vi* som finns med i stycket inte inkluderar invandrarna utan syftar på att vi svenskar måste se upp så att vår kultur inte förstörs av invandrare. Detta kan också ses som kulturrasism (se kapitel 3.2.2).

Topoi i artikeln hämtas från alla möjliga håll, till exempel från dagis, rättssalar och medier.

6.4.3 Stil

Stilnivån är högstil, det vill säga korrekt och högtravande.²⁸ Författaren använder ord som *emfatisk*, *opportunistisk*, *progressiv*, *symtomatisk* och uttryck som *till yttermera visso*.

Förutom ett par slitna metaforer som *ha mage* och *tala för döva öron* är det glest med stilfigurer i texten. Förmodligen är det ett medvetet val från författarens sida eftersom stilfigurer skulle kunna göra tonen mindre högtravande.

²⁸Karlberg och Mral, 45.

Jag tycker att Kurkialas akademiska spåkstil snarare minskar än ökar hans trovärdighet. Det känns som att han placerar sig själv på en högre nivå och därmed ser ner på läsaren.

Ordet kultur eller kulturella finns med 25 gånger i artikeln. Ordet hedersmord förekommer fem gånger, ibland inom citationstecken, ibland utan. (Här bör nämnas att Kurkialas artikel hör till en av de två längsta av artiklarna i min analys.)

6.5 *Fadime mördades för att hon var kvinna. Lättvindiga förklaringar gynnar rasisterna och det svenska manssamhället* - skriven av Kurdo Baksi i Dagens Nyheter 020314

6.5.1 Kontext

Kurdo Baksi är född i Kurdistan och kom till Sverige som 15-åring. Här startade han den antirasistiska tidskriften Svartvitt och så småningom även bokförlaget Svartvitt. Han är själv både författare och journalist. I frågor rörande invandrare är han en frekvent debattör och han har fått mottaga flera priser för sitt antirasistiska arbete, bland annat Olof Palmes fredspris. Med en sådan bakgrund säger det sig självt att Baksi är personligt och starkt engagerad i Fadimedebatten.

Baksi har tidigare skrivit ett inlägg om hedersmord i Expressen som Mikael Kurkiala kommenterade i sin debattartikel *Den stora skräcken för skillnader*. I den här artikeln, publicerad i Dagens Nyheter, vill Baksi ge Kurkiala svar på tal. Följaktligen är det Kurkiala och alla läsare som delar dennes åsikter som är Baksis tilltänkta publik.

Baksi är medveten om olika retoriska problem. Så fort han har argumenterat för något är han genast redo med ett motargument för eventuella invändningar. Det faktum att han skulle försvara den kurdiska kulturen just därför att han är kurd själv är dock ingenting han väljer att ta upp.

6.5.2 Argumentationsanalys

Det finns två teser i artikeln: att kulturella förklaringar av hedersmord leder till rasism och att Fadime mördades för att hon var kvinna. Argumentationen stöder teserna väl.

Författaren använder logos-argument när han hävdar att om ett problem är kulturellt betingat så innebär det att enda sättet att lösa problemet är att bekämpa kulturen. Den logiska slutsatsen blir att en sådan bekämpning så småningom leder till rasism och etnisk rensning.

Annars dominerar ethos-argumenten. Författaren använder sig av ett så kallat *concessio*, medgivande, för att stärka sin trovärdighet.²⁹ Genom att medge att motståndaren Kurkiala har rätt i att mänskliga handlingar i en eller annan form alltid är kulturellt betingade visar Baksi att han är klok nog att kunna se problematiken ur många synvinklar. Men efteråt är han snabb att påpeka att påståenden som Kurkialas är *så svepande att det i praktiken är meningslöst som någon förklaring till något alls*.

Baksi bygger vidare på sitt ethos då han berättar om hur han själv har upplevt konsekvenserna av att förklaringen till hedersmord söks i den kurdiska kulturen. Folk har ringt honom på jobbet och skrikit: *åk hem, din jävla kurdiska hedersmördare*. Här har han till och med egna erfarenheter som bevis för sin tes, trovärdigare än så kan det inte bli.

Telefonhotelserna mot Baksi fungerar även som pathos-argument. Han vill att läsarna ska bli upprörda över hur han behandlats och känslomässigt locka över dem till sin sida.

Författaren hämtar sina argument från kvinnojourer när han säger att Fadime mördades på grund av det könsförtryck som finns i alla länder, inklusive Sverige. Hans argument kommer också från andra håll som antisemitismen och kristendomen.

6.5.3 Stil

Kurdo Baksi skriver på normalprosa. Han berättar nästan omgående att han måste vara tydlig i den här artikeln så att Kurkiala inte missuppfattar honom ännu en gång. Troligtvis är det ambitionen att vara så tydlig som möjligt som gör att få stilfigurer finns med. Mycket upprepning förekommer, som för att trycka in budskapet ordentligt.

En eufemism, förskönande omskrivning, finns med då författaren skriver *etnisk rensning* istället för folkmord.

²⁹Karlberg och Mral, 106.

Ordet kultur eller kulturella är med sju gånger. Ordet hedersmord finns inte med.

6.6 *Pojkarna behövs i feministisk kamp* - skriven av Amer Salih i Expressen, Göteborgstidningen och Kvällsposten 020126

6.6.1 Kontext

Systemvetaren Amer Salih har kurdisk bakgrund. Han skrev sin debattartikel i egenskap av ordförande i Sveriges kurdiska ungdomsförbund. Med den befattningen kände han förmodligen en viss press på sig att delta i debatten efter mordet på en ung kurdisk flicka.

Salih har även arbetat som redaktör för den kurdiska nättidningen Beyan.net. Att han har stor kunskap om kurdernas situation bör inte betvivlas.

Artikeln är publicerad i flera olika tidningar. Författaren vill nå ut till så många som möjligt, både svenskar och kurder.

Eventuella retoriska problem tas inte upp. På ett ställe skriver Salih att kurdiska ungdomar behöver stöd från myndigheter att starta en egen tidning för att sprida kunskap om bland annat feminism. Motargumentet, om varför dessa ungdomar inte lika gärna kan ta till sig feminism från redan existerande svenska tidningar, är inget som författaren väljer att bemöta.

6.6.2 Argumentationsanalys

Tesen är att problemet med hedersmord inte kan lösas genom hetsjakt på kurder utan genom intern kurdisk debatt. De viktigaste argumenten är att medias demonisering av den kurdiska folkgruppen leder till en kollektiv bestraffning och utifrån detta föds inga positiva handlingar.

Enligt Salih är det när kurdiska flickor uppmanas att göra revolt mot sina föräldrar, precis som andra svenska flickor, som farliga spänningar uppstår i familjen. För att förhindra sådana spänningar måste kurderna börja ta till sig feminismen. Men förutom förslaget om en tidning för kurdiska ungdomar har Salih inga konkreta förslag på hur den kurdiska debatten ska föras. Han medger själv att det inte blir något lätt projekt eftersom det är *orealistiskt att om-*

vandla en man från en extrem patriarkal syn på kvinnor till feminist över en natt. Ethos- och pathos-argument dominerar. Att författaren är stolt över sin kurdiska kultur går att utläsa från det *vi* som frekvent används i artikeln. Det syftar nämligen på honom själv och andra kurder, och är därmed ett grepp som effektivt skapar samhörighet med kurdiska läsare, men riskerar att utestänga de svenska.

Ett annat sätt på vilket Salih stärker sitt ethos är genom hänvisningar till kurdiska flickor i den egna bekantskapskretsen som är gifta med svenska män utan motsättningar från den kurdiska flickans familj.

Beskrivningen av Fadime innehåller mycket pathos. Författaren talar om chock, sorg, ilska och fördömande. När han fastslår att mordet på Fadime inte ska passera obemärkt och att hennes kamp för jämställdhet ska fortsätta uttrycker han även känslor av beslutsamhet och hopp.

Argumenten hämtas främst från kurdernas vardag i Sverige.

6.6.3 Stil

Stilen är normalprosa, men stilnivån dras ner en aning genom många störande stavfel. Stavfelen, tillsammans med det faktum att stilfigurer saknas, får mig att dra slutsatsen att Salih inte behärskar det svenska språket fullt ut. Följden kan bli att folk inte riktigt tar honom på allvar i debatten, särskilt som tonen i hans artikel dessutom är osäker. Han skriver: *Hedersmord har ingen plats i vår kultur och kan säkerligen inte ursäktas eller bortförklaras med kultur*, och *Det finns en stor och bred feministisk kunskap i Sverige som vi säkerligen behöver använda oss av*. Det är det lilla ordet *säkerligen* i de ovanstående meningarna som ger intrycket av att författaren inte helt vågar ta ställning.

Ordet kultur förekommer sju gånger. Hedersmord sätts inom citationstecken och finns med tre gånger.

6.7 Välj sida - nu! - skriven av Tara Twana i Expressen, Göteborgstidningen och Kvällsposten 020128

6.7.1 Kontext

Tara Twana är född i Kurdistan och bosatt i Sverige sedan 1991. Hon arbetar som datalärare, men vid sidan om jobbet har hon ett starkt engagemang i kvinno- och invandrarfrågor. Hon är ordförande i WomanAid som syftar till att hjälpa utsatta kvinnor, styrelsemedlem i den feministiska organisationen Avantgarde och även medlem i socialdemokraternas integrationsarbetsgrupp.

Eftersom Fadimedebatten handlar om både kvinno- och integrationsfrågor har Twana förmodligen mycket att säga till om här.

Författaren vänder sig främst till andra kurder som är rädda att hedersmord ska komma att förknippas med den kurdiska kulturen. Det är den gruppen hon riktar sina argument emot eftersom hon vill få dem att tänka om. Twana bemöter argument från andra debattörer och hon tar upp det retoriska problemet om faran med att låta rasistisk.

6.7.2 Argumentationsanalys

Två teser går att urskilja i artikeln. Den ena är att mord som det på Fadime inte är så ovanligt som de svenska kurderna vill ge sken av för att slippa en kollektiv stämpling. Den andra tesen är att kurdernas företrädare öppet måste börja kämpa mot kvinnoförtrycket.

Twana använder huvudsakligen logos-argument. Ett exempel är då hon tar upp Amer Salihs resonemang om att medierna ska informera om problemen kring invandrantjejer, men att det inte leder någonstans att utpeka kultur som orsak. Hon kommenterar detta med: *Det finns en poäng i det, men hur kan medierna informera om vi inte ärligt talar om vad orsaken är?* En fråga vars logiska svar läsaren själv kan sluta sig till.

Trots att författaren inte jobbar med att bygga upp sin trovärdighet i texten spelar hennes ethos ändå en viktig roll. Om det vore en man eller en svensk kvinna som slog fast att den kurdiska kvinnan är underordnad mannen samt pekade ut den kurdiska kulturen som bidragande orsak till hedersmord skulle läsarna sannolikt känna viss misstro mot detta. Men nu är det istället en kurdisk

kvinnor själva som lägger fram påståendena.

På några ställen haltar Twanas argumentation. Hon menar att hedersmord inte enbart är ett problem inom folkgrupper från Mellanöstern och Nordafrika, men sedan nämner hon ändå konsekvent dessa två områden i sin fortsatta debatt.

Argumenten hämtas till stor del från invandrarflickors vardag i Sverige.

6.7.3 Stil

Stilnivån är normalprosa. Författaren använder stilfigurer som upprepning och retoriska frågor.

Ordet kultur finns med tre gånger. Twana talar hellre om ett socialt tryck än om kultur. Ordet hedersmord förekommer inte.

6.8 *Hedersmord har inget att göra med religion* - skriven av Jan Guillou i Aftonbladet 020123

6.8.1 Kontext

Jan Guillou föddes i Södertälje och växte upp med en svensk mor och en fransk far. Han är journalist och författare som gjort viktiga avslöjanden, bland annat IB-affären, och skrivit bästsäljare som *Ondskan*. För svenskarna är han även en känd opinionsbildare som ofta medverkar i tv-soffor och skriver debattinlägg.

I jämförelse med många av de andra utvalda debattörerna har Guillou ingen särskild bakgrund inom kvinno- eller integrationsfrågor och är troligtvis inte lika starkt personligt engagerad i Fadimedebatten. Men han inser situationens allvar och vill i vanlig ordning göra sin röst hörd.

Guillou vänder sig till en så bred publik som möjligt. Han riktar sig lika mycket till svenskar som till nyanlända invandrare då han skriver att nya medborgare bör välkomnas, men samtidigt snabbt få klart för sig vilka regler som gäller, till exempel att mord inte kan ursäktas med kulturella omständigheter.

Författaren bemöter eventuella invändningar mot sina argument och diskuterar debattens rasistiska problem.

6.8.2 Argumentationsanalys

Tesen är att hedersmord inte ska kopplas samman med kultur utan betraktas som alla andra mord. Guillou argumenterar för detta på ett övertygande sätt. Främst använder han sig av logos. *Mord är mord* skriver han ett par gånger och vem kan protestera mot det? Meningen är så logisk som den bara kan bli.

På flera ställen inflikar han ordet *således* och ger därmed sken av att själv vara den som presenterar den förnuftiga slutsatsen av olika resonemang i Fadime-debatten.

Patos-argumenten dominerar över ethos. Författaren anspelar på vårt medlidande med offren genom att tala om vilken kränkning det skulle vara för dem om deras mördare fick lindrigare straff tack vare sin kultur: *Den svenska demokratin kommer inte att kränka mordoffren genom att kompromissa på den punkten och aldrig resonera som om vi alla levde i avlägsna irakiska eller korsikanska bergstrakter*. Förutom medlidande väcker ovanstående mening också en stolthetskänsla över att vara svensk.

Guillou stärker sitt ethos när han tar upp historiska fakta kring hedersmord. Här förklarar han även orsaken till de flesta hedersmord, nämligen vissa traktors maffiasamhällen som tvingar männen att försvara sin heder till varje pris. Dock hänvisar han inte till någon auktoritet som han skulle ha fått sina fakta från utan de läggs fram som hans eget kunnande. På samma allvetande sätt berättar han om hur det fungerar på justitiedepartementen i Kairo och Bagdad. Man får intrycket av att författaren är en trovärdig och allmänbildad människa.

Argumenten hämtas bland annat från partipolitiken, kristendomen och islam.

6.8.3 Stil

Stilen är normalprosa. Lågstilen kan skimra till ibland, exempelvis då Jan Guillou talar om att det går bra att *ha schalet på* och *avstå från grisätning*. Genom att undvika de omdebatterade och värdeladdade orden slöja och koscher-mat visar författaren att allt inte behöver vara så dramatiskt och komplicerat.

Tonen i artikeln är förenklande och bestämd. Det finns inga mellanting, bara rätt och fel: *Allt annat snack, rasistiskt som urskuldande, kränker offren och kränker vår demokrati*, slår Guillou fast. En del stilfigurer förekommer, bland

annat metaforerna *lagens starka arm* och *häller vatten på rasisternas kvarn*.

Ordet kultur finns med två gånger och ordet hedersmord tre gånger.

6.9 *Fadime offer för mäns förtryck* - skriven av Gudrun Schyman i Dagens Nyheter 020126

6.9.1 Kontext

Gudrun Schyman är född och uppvuxen strax utanför Stockholm. Hon är politiker och har varit ledare för vänsterpartiet i många år. Idag är hon en av Sveriges mest kända feminister. Schymans trovärdighet är lite naggad i kanten eftersom hon varit skandalomskrivnen på senare år, men det behöver inte vara någonting som inverkar på hur hennes inlägg i Fadimedebatten uppfattas. När det gäller ämnen som berör feministiska frågor tror jag att många läsare har stor tilltro till Schymans kunskaper.

Hennes tilltänkta publik är i huvudsak männen, helsvenska som invandrare. Hon vill att de ska få upp ögonen för kvinnors situation.

Artikeln är en utveckling av Schymans tidigare kongresstal som blev mycket omdebatterat. Hon har tagit till sig motargumenten och bemöter nu många av dem.

6.9.2 Argumentationsanalys

Tesen är att alla måste hjälpas åt att ändra på den ordning där män förtrycker kvinnor. Schyman tar upp Fadime som exempel på ett offer för denna ordning, men största delen av artikeln handlar om hur den feministiska kampen ska bedrivas.

Författaren använder ungefär lika mycket logos som ethos och hon behärskar dessa två retoriska medel väl.

När hon argumenterar för att kvinnor ger mer kärlek och omsorg än män ställer hon en mängd frågor, exempelvis *vem ringer till sjuka gamla mamma?* och *vem köper en kaffekrans till fikarasten på jobbet?* Dessa frågor får läsaren själv besvara utifrån sin egen logik som förmodligen ger det svar Schyman vill ha.

I ett annat stycke jämför hon kvinnoförtrycket i talibanernas Afghanistan

med det i Sverige. Det kan verka som en absurd jämförelse, men Schyman lyckas ändå föra ett logiskt resonemang kring det hela: *Det är olika, men ändå lika i den meningen att män är överordnade kvinnor. Vi kan välja att se olikheterna och vi kan välja att se likheterna.* Hon får det att låta enkelt och vettigt istället för absurt och verklighetsfrämmande.

Författaren bygger sitt ethos kring de starka reaktioner hon fått efter sitt kongresstal. Hon framstår som en modig person som inte drar sig för att diskutera svåra och känsliga ämnen. *Att tala om maktrelationer mellan män och kvinnor utmanar de gamla politiska skiljelinjerna,* skriver hon alldeles innan hon börjar tala om just detta som för att visa vilken utmanare hon vågar vara. Schymans ethos förstärks även genom flera statistiska hänvisningar.

Pathos förekommer tydligt på ett ställe i texten då författaren vill skrämman upp läsaren genom att berätta om alla våldtäkter och mord som faktiskt begås hemma i "trygga" Sverige.

Argumenten hämtas från vardagliga situationer, arbetsmarknaden och politiken.

6.9.3 Stil

Artikeln är skriven på normalprosa. Schyman använder många retoriska frågor och mycket upprepning. Metaforen *diskussionens vågor har gått höga* finns med liksom den sentens som säger att man ska *respektera varje människas lika värde.*

Ordet kultur förekommer två gånger och ordet hedersmord används inte.

7 Resultat och diskussion

7.1 Kulturens roll

Min analys av artiklarna visar att kulturen spelar en stor roll i Fadimedebatten. Sju av åtta debattörer resonerar kring den kurdiska kulturens betydelse i samband med mordet. Den enda som inte nämner ordet kultur är Liza Marklund, men hon för ändå ett resonemang om att kvinnovåld inte har någonting att göra med religion eller traditioner. Andemeningen i detta är densamma som att säga att kvinnovåld inte har någonting att göra med kultur.

Att debattörerna delar uppfattningen om att kulturen är viktig att diskutera i sammanhanget betyder inte att de är överens om vilken påverkan kulturen hade då Fadimes far förvandlades till mördare. Fem av åtta anser att den inte har någon som helst betydelse i det aktuella fallet och argumenterar ofta mer för att rentvå den kurdiska kulturen än för andra tänkbara förklaringar till mordet. (De förklaringar som ändå tas upp är bland andra misslyckad integrering och det utbredda kvinnoförtryck som finns i hela världen.)

De övriga tre debattörerna ser kulturens roll på lite olika sätt. Dilsa Demirbag-Sten menar att den kurdiska kulturen får negativa konsekvenser när kurdiska män, som inte känner sig hemma i Sverige, blir desperata i sin strävan att bevara den. Tara Twana slår fast att den kurdiska kulturen har ett stort problem då kvinnorna är underordnade männen, och Mikael Kurkiala pekar ut kulturen som den direkta orsaken till hedersmord.

Jag tror att det finns två huvudsakliga orsaker till att den kulturella diskussionen blev så pass central i Fadimedebatten. Den första är det faktum att mordet skedde i en kurdisk familj där motivet (att återvinna hedern) var både obegripligt och okänt för de flesta svenskar, vilket gjorde att kurderna som grupp hamnade i strålkastarljuset. Och medias granskning av kurderna innebar även en granskning av deras kultur.

När den kurdiska kulturen väl var uppe på dagordningen insåg man snabbt att resonemanget kring dennas roll i morddramat gränsade farligt nära till rasism. Eftersom rasistiska uttalanden anses förlegade och hemmanhörande endast hos högerextrema grupper kände många av dem som deltog i Fadimedebatten ett behov av att förklara sig. Så fort de har berört ämnet kurdisk kultur följer därmed en lång argumentation för att övertyga läsaren om att man inte är någon rasist. Det är den argumentationen som jag tror är den andra huvudorsaken till kulturens framträdande roll i debatten.

7.2 Eventuell rasism

Diskussionen kring kultur glider alltså lätt in på ämnet rasism. Risker att debatten kan uppfattas som rasistisk är något som tas upp av alla skribenter utom en. Främst är det Kurdo Baksi och Amer Salih som poängterar att en skuldbeläggning av den kurdiska kulturen leder till rasism. Det är inte förvånande att

det är just dessa två debattörer som väljer att understryka rasismproblemet. I likhet med Fadimes far är de kurdiska män i Sverige. De känner sig utpekade och befäradar att mordet kan få rasistiska konsekvenser som drabbar kurdiska män i allmänhet.

Bland övriga debattörer märks inga särskilda likheter i resonemanget kring rasism förutom att samtliga kvinnor talar mindre om rasism och mer om förtryck mot just kvinnor. Det känns naturligt att kvinnorna själva uppmärksammar detta eftersom möjligheten finns att de, till skillnad från männen, har egna erfarenheter av sådant förtryck.

Enligt min mening är ingen av de åtta debattartiklarna öppet rasistisk. Jag finner endast ett argument som stämmer in på de rasistiska argumenten som Lodenius och Wingborg har identifierat. Detta är ett exempel på mixofobi från Mikael Kurkialas artikel (se kapitel 6.4.2). Han är medveten om att hans åsikter kan uppfattas som kulturrasism och jag tror att det är därför som behovet av uppbackning, det vill säga omnämmandet av andra debattörer som håller med honom, blir så stort. Författaren inser även att han kommer att avfärdas som rasist om han enbart argumenterar för sin tes att hedersmord har kulturspecifika förklaringar. Istället väljer han att lägga tyngden på samhällets ovilja att se kulturella skillnader.

Förutom Kurkialas artikel finns ytterligare en som har rasistiska undertoner. I Liza Marklunds artikel används minoritetsmodellen från Oscar Prippts teorier om vardagsrasism som förklaring till segregeringen (se kapitel 6.3.2). Dessutom skapar hon en *vi*-känsla som många gånger utesluter invandrare.

Det postkoloniala tänkandet som Ylva Brune tar upp, där De Andra tillmäts icke-önskvärda egenskaper och den egna identiteten framstår som överlägsen, återspeglas hos vissa av debattörerna. I artiklarna skrivna av de med svensk bakgrund går det att sluta sig till författarens syn på det svenska levnadssättet enbart genom hur det kurdiska beskrivs. När den kurdiska kulturen får stå för förtryck, förlegade traditioner, våldsamma män och hedersmord sammankopplas den svenska kulturen automatiskt med motsatta värden som demokrati, modernitet, icke-våldsamma män och jämställdhet.

Debattörerna med kurdisk bakgrund låter inte Sverige komma undan lika lätt. De identifierar sig troligtvis både med den svenska och den kurdiska kul-

turen och undviker att upphöja den ena mer än den andra.

Jag misstänkte att framställningen av Sverige skulle skilja sig en del beroende på om debattörens bakgrund var svensk eller kurdisk, men jag hade inte trott att skillnaden skulle vara så stor som den faktiskt är. ”Helsvenskarna” beskriver genomgående Sverige på ett positivt sätt som ett tolerant, välkomnande och demokratiskt land med vettiga, jämställda och handlingskraftiga människor. Hos de kurdiska debattörerna dominerar istället de negativa beskrivningarna av Sverige med myndigheter som är dåliga på att ta ansvar, hemska medier, obehagliga könsrollsmönster och antidemokratiska maktstrukturer.

Dessa skilda synsätt beror säkerligen på många olika saker. Som invandrare har man ofta andra och mindre trevliga erfarenheter av myndighets-Sverige än de flesta svenskar har, och med en annan kultur i bagaget är det nog lättare att se vad den svenska eventuellt saknar. Det går inte att säga att en av de två Sverigebilderna i Fadimedebatten, den positiva eller den negativa, är mer rätt än den andra. Däremot tror jag att det är viktigt att svenskarna inser att vi riskerar att idealisera oss själva när vi beskriver andra kulturer som exempelvis ojämsställda. Den som tror att idealet redan är uppnått i en viss fråga ser ingen anledning att kämpa för förbättring.

7.3 Retoriska medel

Av de åtta debattörer jag valde att analysera är samtliga vana att uttrycka sig inför publik, som journalister, lärare eller politiker. Genom sina yrken har de lärt sig att behärska retoriken väl. Jag tror att de medvetet använder dessa kunskaper eftersom jag har funnit många exempel på retoriska knep i deras artiklar. De flesta av debattörerna är dessutom mer eller mindre personligt engagerade i kvinno- och/ eller invandrarfrågor, vilket gör att de brinner extra för att föra fram de egna åsikterna i Fadimedebatten.

Jag hade väntat mig att hitta två olika dominerande retoriska medel: ett för männen och ett för kvinnorna. Hos männen trodde jag att det skulle vara logos eftersom det ofta hävdas att de är raka och logiska i sina resonemang. Kvinnor å sin sida får ofta höra att de är emotionella och därför trodde jag att pathos skulle vara dominerande hos dem.

I min analys upptäckte jag mycket riktigt att det manliga och kvinnliga

resonemanget skiljer sig åt. Men till min förvåning fann jag att tre av de fyra kvinnorna använder sig främst av logos medan tre av de fyra männen använder mest ethos. I just det här fallet, där debatten kom att omfatta mäns våld mot kvinnor i allmänhet, tror jag att de manliga debattörernas behov av att visa sig trovärdiga är större än de kvinnligas. Följaktligen lägger männen stor vikt vid att stärka sitt ethos medan kvinnorna kan arbeta mer med ett logiskt resonemang som talar till läsarens förnuft.

Att pathos inte används lika mycket som ethos och logos beror möjligtvis på att ämnet för debatten är så pass känsligt i sig. Mordet på Fadime har redan rört publikens känslor och för att hålla kvar dess uppmärksamhet och dessutom övertyga behövs andra, mer långsiktigt hållbara argument. När pathos ändå förekommer är det ofta i samband med att debattören målar upp en skräckbild för att sedan servera en lösning på problemet. En sådan användning av de motsatta känslorna fruktan och hopp är särskilt vanlig inom politiken.³⁰

Någon skillnad i förekomsten av retoriska medel hos debattörer med svensk respektive kurdisk bakgrund fann jag inte. En intressant iakttagelse om de kurdiska kvinnorna gjorde jag dock. De använder sitt ethos på ett speciellt sätt. Det faktum att de är kurdiska kvinnor gör att deras trovärdighet automatiskt är hög när de talar om just dessa kvinnors vardag. Därför vågar de föra fram så pass obehagliga konstateranden som att hedersmord är långt vanligare än man tror.

När det gäller stilmässiga aspekter hittade jag samma mönster hos merparten av debattörerna. De skriver på normalprosa och använder ofta retoriska frågor och upprepning. Att den dominerande stilnivån visade sig bli normalprosa kom inte som någon överraskning eftersom den nivån är vanligast i just dagstidningar. Retoriska frågor och upprepning är stilfigurer som hjälper till att effektivisera språket utan att göra det krångligt. Jag tror att de flesta debattörerna medvetet valde bort andra stilfigurer för att tilla en så bred publik som möjligt. Risken med många stilfigurer är annars att texten blir så svårtolkad att läsaren lämnar den innan man läst färdigt.

Ett annat mönster är att argumenten hämtas främst från vardagliga och vanliga platser i samhället, som hemmet och skolan. Detta gör att publiken kan

³⁰Karlberg och Mral, 35.

känna igen sig och lättare ta till sig argumenten.

Totalt sett förekommer ordet kultur eller kulturella drygt 50 gånger i de åtta debattartiklarna. Det är en naturlig följd av att skribenterna låter den kulturella diskussionen ta plats. Men siffran i sig säger inte särskilt mycket mer än att debattörerna inte var rädda för att använda det komplicerade begreppet kultur. Innan jag började räkna ordet trodde jag att de som använde det flest gånger skulle vara de som ansåg att kulturen hade störst betydelse för mördarens handlande. Men tvärtom fann jag att debattörerna som pratar mest om kultur oftare är de som vill rentvå den från anklagelser.

Ordet hedersmord används däremot sparsamt. Sammanlagt finns det med 14 gånger och sätts då ofta inom citationstecken. Anledningen till att man hellre refererar till *mordet på Fadime* än *hedersmordet på Fadime* kan vara att man inte vill ta ställning för att just denna tragedi ska betraktas annorlunda än ett ”vanligt” mord. Den som väljer att skriva hedersmord erkänner ju på sätt och vis att den typen av mord existerar.

Eftersom hedersmord var ett relativt nytt begrepp för svenskarna i Fadimedebatten 2002 uppstod en egen diskussion om själva ordet. Många menade att man inte bör sätta ihop ett positivt värdeladdat ord som heder med ett negativt laddat ord som mord. För vad är det för hedersamt med att mörda? Den klivna attityden till ordet gjorde sannolikt att många debattörer tvekade inför att använda det. Av de med kurdisk bakgrund väljer tre av fyra att inte skriva hedersmord överhuvudtaget. Jag tror att det beror på att de själva identifierar sig med den kurdiska kulturen och därför är extra måna om att denna inte ska förknippas med något så avskyvärt som hedersmord.

8 Slutsats

Debatten efter mordet på Fadime Sahindal pågick i mängder av svenska medier under flera månaders tid. Naturligtvis är det svårt att dra generella slutsatser om debatten utifrån en analys av endast åtta debattartiklar. Det går inte fastslå att männen respektive kvinnorna och de med svensk respektive kurdisk bakgrund tyckte på ett visst sätt när jag bara har analyserat fyra stycken i varje kategori. Men de debattörer jag valde att titta närmare på har varit tongivande

i Fadimedebatten och deras artiklar, som skrevs i debattens inledande skede, säger ändå ganska mycket om hur den såg ut.

Den viktigaste slutsatsen av mitt material är att debattartiklarna präglas av en rädsla för att ge uttryck för rasism snarare än verkliga uttryck för rasism. Jag håller alltså inte med Idris Ahmedi med flera som, i en nyutkommen bok, sammanfattar debatten som kulturrasistisk.³¹ Visst får diskussionen kring den kurdiska kulturens roll stort utrymme, vilket bevisar att den anses relevant att ta upp som möjlig påverkansfaktor. Men bara en enda av åtta debattörer pekar ut kulturen som den direkta orsaken till mordet på Fadime. De övriga lyfter fram andra orsaker och argumenterar dessutom för att kulturen inte har någon betydelse för individens handlande. Några av dem är så måna om att inte själva framstå som rasister att de inte nog kan poängtera så fel och rasistiskt det är att säga att hedersmord är kulturellt betingat. Detta visar tydligt hur viktigt det är att inte ge utlopp för rasistiska åsikter i svenska medier.

I min analys fann jag även att retoriken hos män och kvinnor skiljer sig åt. Männen använder främst ethos och kvinnorna föredrar logos.

En annan skillnad som jag upptäckte är av etnisk karaktär. Debattörerna med svensk bakgrund tenderar att ge en positiv bild av Sverige och svenskarna, medan de med kurdisk bakgrund istället ger en negativ bild.

9 Förslag till fortsatt forskning

Fadimedebatten ger uppslag till många intressanta frågeställningar. Något som jag tycker vore spännande att undersöka är hur bedömningen av debattartiklar går till. I mitt letande av material på Internet hittade jag flera debattartiklar om mordet på Fadime där författaren skrev att den tidning man vänt sig till valt bort artikeln. Är vissa åsikter mer lämpade för publicering än andra? Har tidningarna särskilda kriterier som debattartiklarna måste uppfylla? Spelar debattörens eventuella kändisfaktor och politiska färg någon roll?

Medias bild av rasism vore även denna intressant att forska vidare om. Var går egentligen gränsen mellan ren rasism och det man kallar etnisk diskriminering?

³¹ Ahmedi, red. *Debatten om hedersmord*.

10 Källförteckning

10.1 Litteratur

Ahmedi, Idris, red. *Debatten om hedersmord - feminism eller rasism*. Stockholm: Svartvitts förlag, 2004.

Brune, Ylva, red. *Mörk magi i vita medier*. Stockholm: Carlssons bokförlag, 1998.

Brune, Ylva. *Stereotyper i förvandling - svensk nyhetsjournalistik om invandrare och flyktingar*. Utrikesdepartementet, Enheten för Mellanöstern och Nordafrika, Stockholm: Norstedts Tryckeri, 2000.

De los Reyes, Paulina, Irene Molina och Diana Mulinari, red. *Maktens (o)lika förklädnader - kön, klass och etnicitet i det postkoloniala Sverige*. Stockholm: Bokförlaget Atlas, 2002.

Ekström, Mats och Larsåke Larsson, red. *Metoder i kommunikationsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur, 2000.

Hultén, Lars J. *Journalistikens villkor*. Andra utgåvan. Stockholm: Natur och Kultur, 1996.

Karlberg, Maria och Brigitte Mral. *Heder och påverkan - att analysera modern retorik*. Stockholm: Natur och Kultur, 1998.

Lodenus, Anna-Lena och Mats Wingborg. *Svenskarna först? Handbok mot rasism och främlingsfientlighet*. Finland: Tryck Wsoy-Bokdivisionen, 1999.

Malmström, Sten, Iréne Györki, och Peter A. Sjögren. *Bonniers svenska ordbok*. Stockholm: Bonniers förlag, 2002.

Rabe, Monica. *Svensk syn på världen - med kulturell insikt*. Göteborg: Tre böcker förlag, 2000.

Wikan, Unni. *En fråga om heder*. Översättare: Cajsa Mitchell. Stockholm: Ordfront förlag, 2003.

10.2 Elektroniska källor

Pripp, Oscar. (2004). "*Det måste vara någonting annat.*" *Om vardagsrasism*.
<http://www.mkc.botkyrka.se/text/annat.htm>

Susning.nu. (2005). http://susning.nu/Jan_Guillou

Susning.nu. (2005). http://susning.nu/Liza_Marklund

Susning.nu. (2004). http://susning.nu/Gudrun_Schyman

Svenska Dagbladet. (2002). http://www.svd.se/dynamiskt/Brannpunkt/did_2028490.asp

Sveriges Radio. (2000). <http://www.sr.se/p1/sommar/2000/000620.htm>

Uppsala universitet. (2004). http://www.antro.uu.se/personal/kurkiala_mikael.html

Wahlström & Widstrand. (1999). <http://www.wwd.se/boknyheter/21154-3.htm>

10.3 Debattartiklar

Baksi, Kurdo. *Fadime mördades för att hon var kvinna. Lättvindiga förklaringar gynnar rasisterna och det svenska manssamhället*. Dagens Nyheter, 14 mars 2002.

Demirbag-Sten, Dilsa. *Gettot föder villfarelse*. Svenska Dagbladet, 25 januari 2002.

Guillou, Jan. *Hedersmord har inget med religion att göra*. Aftonbladet, 23 januari 2002.

Kurkiala, Mikael. *Den stora skräcken för skillnader*. Dagens Nyheter, 6 mars 2002.

Marklund, Liza. *Kvinnovåld är maktmissbruk*. Aftonbladet, 25 januari, 2002.

Salih, Amer. *Pojkarna behövs i feministisk kamp*. Expressen, Göteborgstidningen, Kvällsposten, 26 januari 2002.

Schyman, Gudrun. *Fadime offer för mäns förtryck*. Dagens Nyheter, 26 januari 2002.

Twana, Tara. *Välj sida - nu!* Expressen, Göteborgstidningen, Kvällsposten, 28 januari 2002.

11 Bilaga med analyserade artiklar